

Н.В. Греса,
доцент, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціології та психології,
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ ШКОЛИ – ІНТЕРНАТ «ОБДАРОВАНІСТЬ»

Вступ. Орієнтація підростаючого покоління на розвиток особистості говорить про цінність самоактуалізації в ієрархії інтересів молоді. Багаті можливості самореалізації і активне їх використання дає можливість молодим людям інакше відчувати свідомість життя, відповідальніше відноситися до діяльності, позитивно оцінювати себе і свої сили на шляху власного розвитку. Саме юнацький вік є вирішальним для стабілізації процесів соціалізації, формування ціннісних орієнтацій, вибору життєвого шляху. Самоактуалізація особистості - це постійний процес розвитку своїх можливостей і потенціалів [2, с.356]. Важливо відмітити схильність до розділення цінностей самоактуалізації в підлітковому і юнацькому віці. Підліток стоїть на початку шляху усвідомленого особистісного зростання, аналізу своїх здібностей і талантів, визначення напряму майбутніх перспектив. Юнацький же вік є вирішальним для стабілізації процесів соціалізації, формування ціннісних орієнтацій, вибору життєвого шляху.

Пріоритет в дослідженні феноменальних чинників самоактуалізації належить зарубіжним ученим, які вивчали цю проблему в контексті феноменологічних, екзистенціальних, гуманістичних і трансперсональних концепцій особистості (К. Гольдштейн, А. Маслоу, К. Роджерс, Р. Ассаджолі та ін.).

У вітчизняній психології самоактуалізація розглянута К.О. Абульхановою-Славскою, А.В. Донцовим, Т. І. Артем'євою, Є.І. Головахою, Д.О. Леонтьєвим та іншими. Проведені дослідження вікових особливостей процесу самоактуалізації особистості такими вченими як Є.Є. Вахромовим, І.С.

Коном, Ю.О. Миславським, О. Н. Пушкіною, В. І. Андрєєвою, Л. С. Виготським, Р.С. Немовим, К. О. Абульхановою-Славскою, О. М. Городіловою, Ю. С. Кузнєцовою та іншими [4, с.186].

Самоактуалізація особистості - це постійний процес розвитку своїх можливостей і потенціалів. А. Маслоу визначає самоактуалізацію як «бажання людей реалізувати себе, а саме схильність проявити в собі те, що в них закладено потенційно» [3, с.68]. Самоактуалізацію можна розуміти як мотив, як процес і як результат. У роботах учених простежується тенденція подібного розуміння самоактуалізації, проте воно чітко сформульоване лише такими дослідниками, як О. М. Городілова і О. Ф. Яценко. Тому необхідно дати визначення поняттям самоактуалізація як мотиву, як процесу і як результату. На думку Є.А. Лопатіна, самоактуалізація як мотив - це природжене потяг людини до повної реалізації своєї суті, свого потенціалу; закладена в людській природі тенденція саморозвитку, самоіснування. Самоактуалізація як процес - це свідомо діяльність людини, яка спрямована на розвиток, актуалізацію, перекладу із стану можливостей в стан дійсності своєї природи, суті. Під самоактуалізацією як результатом розуміється кінцевий або проміжний підсумок реалізації людиною своєї суті, природи, який характеризується наявністю певних показників [1, с.8].

Мета дослідження - визначення особливостей самоактуалізації старшокласників школи – інтернат «Обдарованість».

Результати дослідження. У дослідженні самоактуалізації приймали участь старшокласники обласної спеціалізованої школи- інтернат II- III ступенів «Обдарованість» Харківської обласної ради та загальноосвітньої школи № 93 м. Харкова. Загалом 41 людина: хлопці та дівчата 11 класів, у віці 16-17 років. Для досягнення мети дослідження нами була використана методика «Діагностика самоактуалізації особистості» (у адаптації Н. Ф. Каліна).

Результати дослідження особливостей самоактуалізації старшокласників загальноосвітньої школи та школи – інтернат «Обдарованість» наведені в таблиці 1.

Показники самоактуалізації старшокласників загальноосвітньої школи та школи – інтернат «Обдарованість» ($M \pm m$)

Шкали	Групи старшокласників		t	P
	Школа – інтернат «Обдарованість»	Загальноосвітня школа		
Орієнтація в часі	6,22±0,34	5,31±0,32	2,16	0,05
Цінності	8,77±0,47	10,63±0,41	2,98	0,01
Погляд на природу людини	4,45±0,32	4,53±0,25	0,20	-
Потреба в пізнанні	6,23±0,33	6,47±0,52	0,39	-
Креативність	9±0,56	9,11±0,55	0,13	-
Автономність	8,86±0,67	9,05±0,50	0,23	-
Спонтанність	7,82±0,68	6,95±0,29	1,18	-
Саморозуміння	5,73±0,34	5,47±0,30	0,57	-
Аутосимпатія	8,5±0,52	7,53±0,37	1,52	-
Контактність	5,59±0,33	5,42±0,29	0,39	-
Гнучкість в спілкуванні	5,73±0,42	6,26±0,35	0,97	-

Як видно з даних наведених у таблиці 1, то старшокласникам з загальноосвітньої школи важлива така складова самоактуалізації як «Цінності» (10,63±0,41) та менше за все значима «Погляд на природу людини» (4,53±0,25). В свою чергу для школярів школи «Обдарованість» має значення така складова як «Креативність» (9±0,56) та майже не значима «Погляд на природу людини» (4,45±0,32). Тобто для старшокласників загальноосвітньої школи важливе місце займає прагнення до гармонійного буття і здорових стосунків з людьми, далеке від бажання маніпулювати ними у своїх інтересах, а для старшокласників школи – інтернат «Обдарованість» важливе творче відношенням до життя та не віра в людей та могутність людських можливостей.

Порівняльний аналіз отриманих даних свідчить що така складова самоактуалізації як «Орієнтація в часі» (6,22±0,34 та 5,31±0,32, при $p \leq 0,05$) вірогідно частіше використовують старшокласники школи «Обдарованість», ніж старшокласники загальноосвітньої школи, яким в свою чергу достовірно

більше притаманна така складова самоактуалізації як «Цінності» ($10,63 \pm 0,41$ та $8,77 \pm 0,47$, $p \leq 0,01$). Відносно інших шкал, вірогідних розбіжностей між групами досліджуваних не діагностується. Таким чином, отримані результати дослідження свідчать, що старшокласникам школи – інтернат «Обдарованість» властиво жити сьогоденням, не відкладаючи своє життя на потім і не намагаючись знайти притулок у минулому. Вони добре розуміють екзистенціальну цінність життя «тут та тепер», здатні насолоджуватися актуальними моментами життя, не порівнюючи його з минулими радощами і не знецінюючи наступні успіхи. А старшокласники загальноосвітньої школи розділяють цінності самоактуалізуючої особистості та прагнуть до гармонійних стосунків з людьми.

Висновки. Старшокласникам школи – інтернат «Обдарованість» важлива така складова самосвідомості як «Орієнтація в часі», яка проявляється в бажанні жити сьогоденням. Вони добре розуміють екзистенціальну цінність життя «тут та тепер», здатні насолоджуватися актуальними моментами життя, не порівнюючи його з минулими радощами і не знецінюючи наступні успіхи. А старшокласники загальноосвітньої школи розділяють цінності самоактуалізуючої особистості, такі як істина, добро, краса, цілісність, життєвість, унікальність, досконалість, самодостатність, які вказують на прагнення до гармонійного буття і здорових стосунків з іншими людьми, які далекі від бажання маніпулювати ними у своїх інтересах.

Перспективи подальших досліджень. У прагненні до самоактуалізації особистість проявляє себе в значимому виді діяльності, бере відповідальність на себе, удосконалює свій потенціал. Високий рівень усвідомленої саморегуляції супроводить розвиток позитивних характеристик самосвідомості (висока самоповага, упевненість у своїй життєвій перспективі, висока потреба в пізнанні, наполегливість в досягненні мети, прагнення до самоактуалізації), а також загальній інтегрованості самосвідомості. Тому вивчення проблеми самоактуалізації та її взаємозв'язків з регулятивними складовими не підлягає сумніву.

Список літератури

1. Городилова Е.Н. Самоактуалізація і її зв'язь з інтегральною індивідуальністю: автореф. дис. . канд. психол. наук: спец. 19.00.07, педагогічна психологія / Е.Н. Городилова, Пермь, 2002. 25с.
2. Ильина Е.В. Самоактуалізація як необхідне умово повноцінного розвитку і соціалізації особистості / Е.В. Ильина, А.А. Пытина // Вестник им. Н.А.Некрасова, № 3, 2009. – с.353-356.
3. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу 3-е изд. — СПб.: Питер, 2008. — 352 с. — (Мастера психологии).
4. Шалаєва В.С. Сущность и структура самоактуалізації особистості іноземного студента / В.С. Шалаєва. - Наукові записки кафедри педагогіки: Випуск XXXV Харків – 2014. – с. 184-189.